

MICHINI

Tsint̓suní

**Mitia cheeti Sesikueechani K'uiripueri
Kuajchaperat'a
Takukukata, Tsîmani**

CEDH
COMISION ESTATAL DE LOS
DERECHOS HUMANOS
MICHOCÁN

#Contigo

MICHINI

Tsín'tsuní

MICHINI

Tsín̓tsuní

Takukukata tanakuecha: Mítia Cheeti Sesiikuechani K'uiripueri Kuajchaperat'a.

Volúmen 2: Michín Tsíntsuni

Neenka Uka. ©Urejtsîkukua Iretecheeri Sesiikua K'uiripueri Kuajchaperat'a.

Fernando Motes de Oca miiukua lumu ekuatîa iumu tanimuehu.

Uékumatini isî Chapultepec Norte Michoacani, Mejiku.

ISBN 978-607-59405-6-4

Takukukata uretku Uérakua: 2022.

Úkata Mejiku anapu/ Impreso en México

Autora e ilustradora: Silvia Elena Gómez Mondragón

Traductor: Traducción al Purépecha a cargo de personal del Instituto Nacional de los Pueblos Indígenas.

No usîndi atarakuaerintan i takukukata, jimánku enka jurhamkua karhakata arhijka, nauékasî indeeri p'itákata ambe, etsákukua ambe, uandakua jimbo etsakuni ka mójtakuni ambe ma takukukateri no sesiikua pertarini iméchani jinkuni nénkaksî uka.

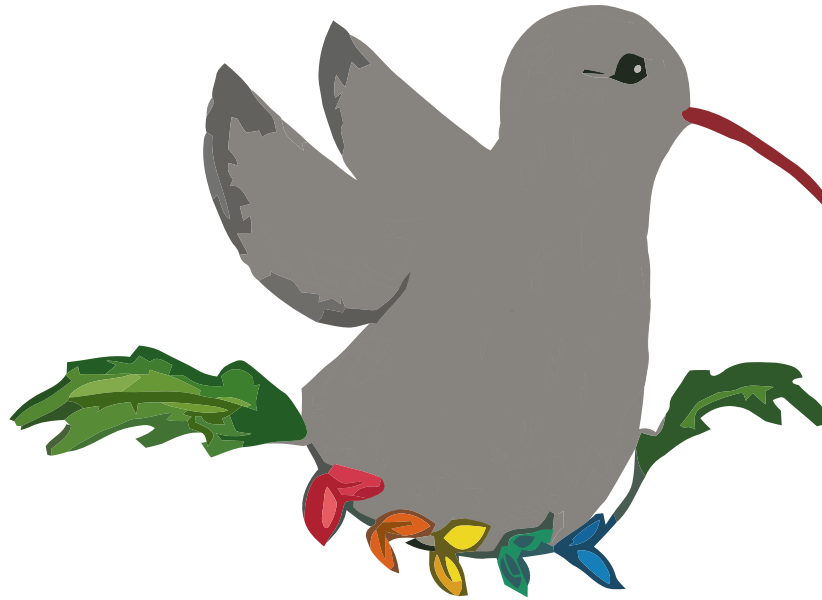
KUARI

Ji jindeska Kuari, nanaka sapichua ma p'urhe uandari enkani uekajka eska tataka sapirhaticha ka nanaka sapirhaticha Michoacani anapuecha mitiakajtsini ka majkueni jimbo niranksî sanhani uni exentaparini juchari SESIIKUA K'UIRIPUERi KUAJCHAJPERAT'A.

Jucheeti jakankuarikua p'urhe jimbo arhikuarisîndi “kuajpiri” ka jaiapanhintasînka isî arhikuarini.

Uekasînka cheeti jinkunikueni ka p'imarhinhini ueenani ma miatskuechani ka uantantskuechani enkari t'u jurhenaaka naniinkari uerhatini jurhanjka, cheeti jankuechani, ka sanderu imani ambe parari mitiani cheeti jatsikuarhikeuchani k'urhipueri ka nari uraani ch'anaparini, jimbokani ji isî xesînka e^ska enkari t'u mitiauaka ka jurhenkuarint'i nene^skiksî, iamindu k'uirhipu juchaari uiripandani jimbo anapecha uatiksî sesi irekani, sesi p'ikuarherapani ka tsîpiparini.

Jakanhuarhikua URÉJTSÎKUKUA INI ECHERIRHU ANAPU SÉSIKUA K'UIRIPUERi KUAJCHAJPERAT'A ka KUARI arhisînkaksîni e^skajt'si sesi janonkuanka.

Tsîntsuní

Ji tsîntsuni^ska, ji sapichu kuinitu mee^ska penchumukua iosti jukari, enkarini jarhuaajtajka tsîtsîkiri tekua arharni.

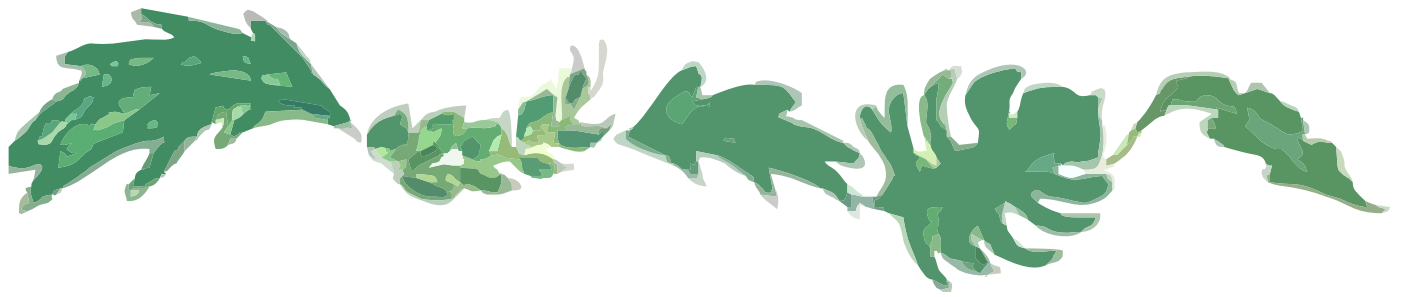
Tsîtsîkiiri t'upuriini jasî etsakusîinka. Jucheeti mintsîta usîndi tanimu irepita mananhini ma motsikua jimbo ka juecheeti k'ere^skuechaksî manakuarhisîndiksî t'amu ekuatsî tembini ma motsîkua sapichu jimbo.

Iamindu kuinituecheri jikkusîni ujka tatsîpani isî kârani ka tarhiatarhu anhxurhini. Jucheeti mintsîta k'esti najkuruni ji sapichue. sont'kuni miant'sîinka ambe ma, xahnarhu ambe, tsîtsîkiicheri tekua.

Uandanksîndi e^skani sesi ambe juaxinka, sesi tspikueri ka tsîpikua. Usîinka juecheeti tsîpikuani iosterani tembina ka iumu tanimu uexurhiniicha.

Jucha jindee^ska enkachi pajk'a sesi jarhatiicha eratsîkuechani k'uiripiecheri ka materu parhakpinini jimbo.

Juchari iont'ki anapuechaksî tata kuerhajpirini jikunitsîni minda^sereeti, iont'kia. P'urheecha juchaari mindakata jimbo jatsîkustik^s k'eri iretani ma TSÎNTSUNTSANI.

Jucheeti tata k'eri uanda^sereendi, eska tsîntsuniicha miajtsîkuechani jamsîndi patspiani ka sesi jasî ambe kuiripueeri ini parhakupini anapuecha ka materu parhakupinini jimbo.

Jindeestiksî enkaksî sesi jasî ambe aratsîkua antsîjtaka, jimbosî enkarini ima menkisî aienkuenmka ini uandanskuani, naniika uaxastakaka jaka Tzintzuntzan ka i sesî jasî ka sapichu kuinitueri ambe, ji sesî p'ikuarhersînka uantantani jucheeti p'ichpiriichani jinkuni.

Uandanskua uandasîndi es ka Kurikaueri, jindee^spka tata kuerhajpiri jurhiateri, en kuajchakuenka iamindu p'urhé iretani, enkaksî Tzintzuntzani irekapka.

Joperu ma jurhia k'eri ma jani^spti iapuru isî, taretani nuesi pani ka uanikua ambe nuesi niatani.

Jimajkani, Kurikaueri uandajpa^spti iamindu tsintsuniichani jimiisî anapuechani ka par'a kurhakuani e^skaksî nipirinka jirinhantaani imeeechani enkaksî utasî tsîpikua jikuni japka.

Tata Kuerajpiri Kurhikaueri intsaa^spti takukuka ma miunskatarakua par'a niranksî tsîpikua jirinhantani.

Uanda^serenti e^ska tsintsuniicha, upirinha miuinda^skuarintani jimkokasî uani ambe usînt'i miaantani ka unksî mitin naniikaksî isî jamka, ka juanksî kuitsakua ambe ka uantantani naniika utasî tsîpikua japka.

Jimajkani tsinstuni k'eratiicha noksî ueka^spt'i e^ska tsintsuni sapirhatiicha karapirinha imeechani jinkuni. Unada^serentiksî e^ska sapichuekua jimbo no upirinka kârani xani iauani ka nirhaj^sptiksî ka noksî pájtani.

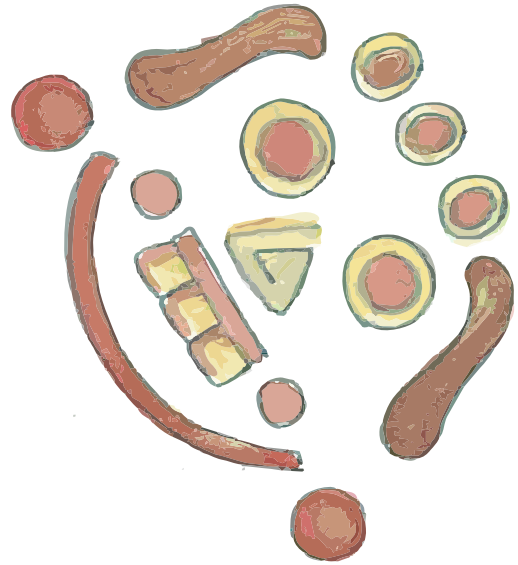
Joperu tsintsuni sapichu no mambe p'ikuarhera^spti ka jandiojku nirani.

Ima churikua jimbo tsinstsunicha nianta[^]sptiksî uitsakuachani jinkuni, joperu ma kuerata[^]spt'i, sanderu sapichu, ima kuintu sapinhari en no xarharenka, en nonema jamberi mitipka nena arhinheenha.

Kurhikaueri uandanhia^t'ku, arhia[^]spti tsintsuni k'eratiichani e[^]skaksî nipirinka jirinhantani pauandikua sarhenku.

Tsintsuni sapichu anhatapuru enka
 sonku
 tsîntajka imeeri uexurhikuarhuksî
 xenta^sptiksî.
 -¿Nenari arhinksîni?
 Kurhamarhi^sptiksî tsimani tsitsuni
 k'eratiicha
 -¿Jucheeti jakanhuarhikua? ¡No
 juka^skani!
 Jucheeti taaticha mirhikuarhistiksî
 jakanhuarhikua mátsîni jatsîkuni,
 kurhakuarhi^spt'i tsitsuni sapichu.

¿Ka andirisî jandiojku juki, uekasînkachi
 mítini?

-Jarhuatpini ueksêrenk'a.

-¿Ka andirisî no k'uahnatsîntapi?

-Tsînchi^spka, kurhakuarhi^spt'i
 tsintsuni sapichu.

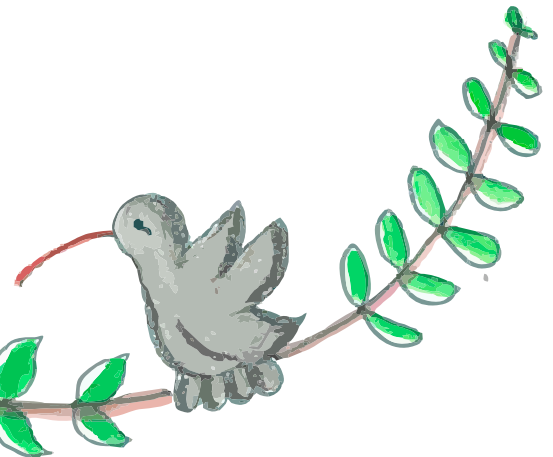
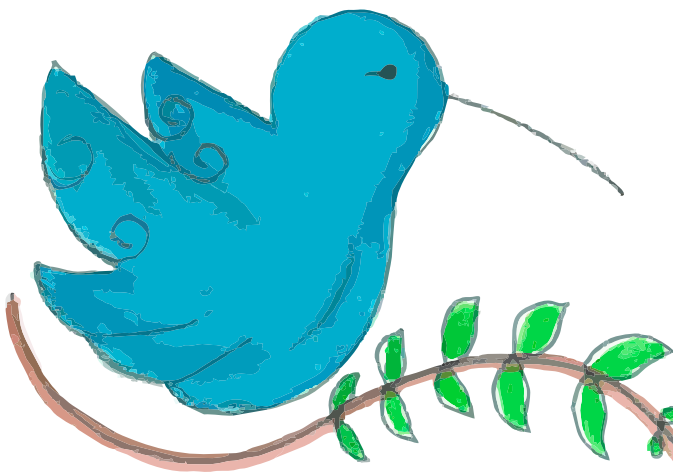
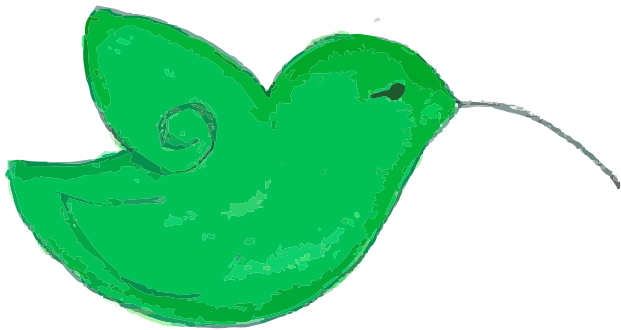
-P'amodakuarsînka e^skani, enkani
 kárajka,

k'umandeechankusîni xeajka.

Ji juriákua jimbojkusîni ujka kárani,
 jimboka

enka churiijk'a jucheeti mianskuechaksî
 k'uisînka ka no usînka tsînharhitaani.

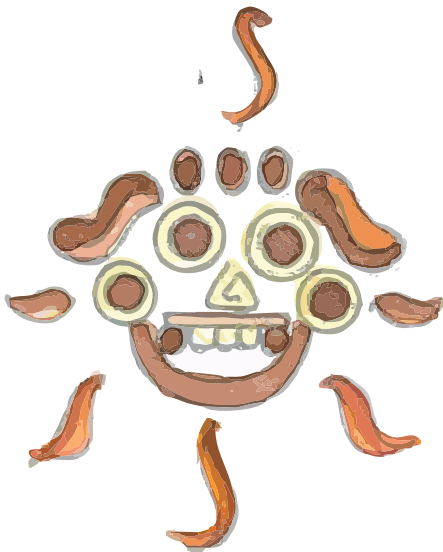
¿Cheeti miiúndaskuecha?

¡Jo, tata kuerhajpiri ini ireteeri p'urhe
jurhamkua
jimbo kurhakusti:

Tarhiatani, e^skarini p'unindikupirinka
ka
janhastandini mandanixarhenkuechani
jucheeti xanharini.

Jurhiátani, jucheeti p'ichpirini
kurhikeuerini, e^skarini
kamapakupirinka t'intskjimbo ka
ambonhastani
xanháriichani p'ukumbit'u ka
juatarhuechani jimbo
par'ani no tsînchini.

Tsitsikichani eskaksî kanikua
p'untsumipirhinka
pa'ani ji uni antáriirani mekisî par'ani
t'ireni.

Ka anhatapu tsintskueri e^skajtsîni
imeeri kukumita uexurhikuechani jimbo
p'amaptirinka tsirakuarhikueri mandani
churikuecheri.

¡Imaksî jindeesti jucheeti
miiúndaskuarhikua!
Ka sapichuetintsîni kuasîndi ka kuatani.

Tarhiata, jurhiata, kukumita uexurhikuecha
anhatapueri tsintskueri, ka tsîtsîkicha k'eri
ambeksî usti sapicheri miiundatskuarikua jimbo.

Jarhuátasîndiksî miiundatskuarikua
jimbo mamdani pauani imeeri ukuechani
jimbo, ka sesiksî p'ikuaskuni par'aka
ima uaka ukuarini tsintsuni
ma e^ska iámindu tsintsuni jimiisî anapuecha.

Enka ima k'umandééchanku xeenka, no nuesi
pa^spt'i par'a ima no sesi irekani. Imeeri
kueratanchakuencha sanderuksî uinháperantasti.

Nuesi p'ikuarheraparinksî i^sku pamakua jimbo,
ka k'uratsîparinksî, t'amu tsintsuniicha
kuixurhakunta^sptiksî sapichuni.

lámindu miiuntskantakuecha, tariata, jurhiata, kukumita uexurhikuecha
anhatapueri tsintskueri, ka tsîtsîkicha, p'imarhinha^sptiksî k'eri tankuarhikuarhu
par'aksî k'uinchikua ántani.
¡lásîksî jakankuarhikua jatsîkuati tsintsuni sapichuni!

Michini jakankuarhikuaksî jatsîkusti ¡Ná sesi jasî jakankuarhikue jindee!
Joskuechani jimbo, sanderu k'eri p'ichpiricha Kurihikaueriri.

Xupákatajtu niára^spti imani k'eri tankuarhikuarhu k'uinchikueri par'a intstimbini Michinini mamaru jasî atantskechani par'a atántani imeeri p'unhuariichani. Ima k'eri intsîkuarhita jimbo, kára^spti kanikua tsîpikua jinkuni imeeri p'ichpiriichani t'amu tsintsuniichani jinkuni, enkaksî iasî janhastka.

¡ Ka isî K'amakuarhisîndi jucheeti uandatskua enkani tsitijka!

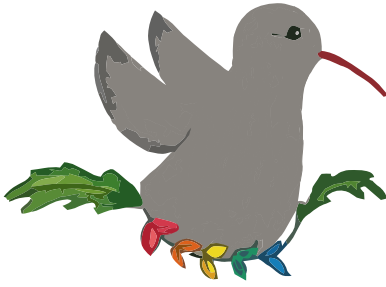

Uandasêrenti jucheti tata k'eri,
e^ska tsintsuniri tsentskua menku
isî pakarsîndika usîndi nirani
materu parkapini jimboisî, ka
junkuasîndiksî menderu ini
parakpinirhu par'ajtsîni imeeri
uéjpatakua jimbójtsîni arini e^ska:

Animecha enkaksî
noteru jaka juchantsîni
jikuni sesiksî jarha^ska.

Michini no jurhájkusîndirini
p'urhembini madani pauani
jucheeti k'umachikua
erájchakukuarhu, jucheeti tata
k'erindini menku isî miantatarani.

¿Míti^spiri e^ska?

MICHINI ka jucha jatsî^ska:

- SÉSIKUA jakanhuarikua ma juchari jatsîni, par'achi mitinhani, ka unchi sesiikua k'uiripueri jatsîni enkachi materu k'uiripuecha jikuni tanhuariaka.
- SÉSIKUA jatsîni par'a jatsîkuarini naniikachi andajpinueka ka ambe jurhiatikua ka uexurhini.
- SÉSIKUA par'a inchatanhani ka kuentunhani enka no sesî t'arhexiaka e^ska MICHINI ka Jatsînsî iamindu jarhajperakua ambe.
- SÉSIKUA par'a noksîni i^sku xeni, intsaani iamindu k'uripuechani majkueni jankua ka isî exeani e^ska iaminduechani.
- ¿Uekapirindi jindeeni jarhoajpikua janha^skakua? ¿Jarhuapini k'uiripuechan enkaksî no sesi t'arhexika?
- Jindenti janhastpiri ma uátikini mititarani mamaru jasî ambe, ka inde sanderu jukaparharsîndi in parkpini.
- Enkachi jucha sesi p'ikuarheraka materuechani jinkuni ka p'ikuarherani e^skajtsîni ueksînka, na uejkinchi jucha jarhani, sesi p'ikuarherakua jikuntsîni jarhuatsîndi ka jarhuatasîndijtsîni sanderu sesi irekani materu k'uiripuecha jinkuni.

